

Ontvangstbevestiging

Derde ronde proeftuinen aardgasvrije wijken

Formuliernummer 1530026048698
Ontvangstdatum 29-10-2021
Ontvangsttijd 14:04

Formuliergegevens

Relatiegegevens

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Postbus 40225 8004
DE Zwolle mijn.rvo.nl

088 042 42 42 (lokaal tarief)

**19 dec 2022 NB: gegevens van personen zijn i.v.m.
privacy regels verwijderd**

Relatienummer
KVK-nummer
Naam
Adres

IBAN
BIC

Gemeente Westerwolde
Postbus 14
9550AA SELLINGEN

Contactgegevens

Voorletter(s)
Achternaam
Geslacht
Telefoonnummer
E-mailadres

Algemene gegevens

Naam verantwoordelijke wethouder
Geslacht
Portefeuille verantwoordelijke wethouder Duurzaamheid
Telefoonnummer (secretariaat) verantwoordelijke
E-mailadres (secretariaat) verantwoordelijke wethouder

Algemene gegevens aanvraag

Provincie waar proeftuin plaats zal vinden.	Groningen
Plaatsnaam waar de proeftuin plaats zal vinden.	Veelerveen
Naam wijk of buurt	Veelerveen
Gevraagde Rijksbijdrage incl. BTW	€ 2.735.814
Wijkt u substantieel af van een bijdrage van 4 miljoen euro?	Ja
Geef een motivatie waarom de bijdrage afwijkt.	De belangrijkste reden om minder aan te vragen dan het maximum bedrag is dat het aantal woningen in Veelerveen substantieel lager ligt dan het maximum aantal woningen dat in een aanvraag kan worden gedaan. Geografisch ligt het echter bij Veelerveen minder voor de hand om het projectgebied uit te breiden.
Over welk deel van de BTW_kosten van de toegelende Rijksbijdrage...	€ 300.000
Gemiddelde investering per woning	€ 30.853
Behoren ook andere gebouwen (zijnde niet-woningen) tot aanpak?	Ja de
Gemiddelde investering per woningequivalent (weq)	€ 2.040
Op welke termijn wordt de wijk aardgasvrij?	Na de looptijd van de proeftuin, maar uiterlijk voor 2040

U heeft gekozen voor een termijn na de looptijd van de proeftuin, maar uiterlijk voor 2040. Geef een nadere toelichting.

De meerwaarde om nu met een stapsgewijze aanpak van start te gaan, in plaats om direct een aardgasvrij alternatief te kiezen, is er vooral in gelegen dat een stapsgewijze aanpak goed past bij de inwoners: autonoom en veel zelf willen doen. Daarnaast heeft het elektriciteitsnetwerk de grenzen van zijn capaciteit bereikt en dient zelfs voor natuurlijke ontwikkelingen al flink verzwaaard te worden.

Bij onze stapsgewijze aanpak wordt er volop gebruik gemaakt van natuurlijke momenten voor bewoners om aan te haken en te starten met het verduurzamen van de woning of het vervangen van installaties. Niet iedere inwoner is op hetzelfde moment toe aan het nemen van maatregelen. Binnen het dorp zien we verschillende groepen bewoners, vroege koplopers, zij hebben al veel gedaan aan hun woning op gebied van verduurzaming, late koplopers, deze inwoners zijn zich nu aan het oriënteren op mogelijkheden. Vroege en late middengroepen, deze mensen zijn nog niet bezig met het verduurzamen van de woning en zullen door allerlei activiteiten bewust gemaakt worden van de mogelijkheden tot verduurzamen en de laatbloeiers.

Ruimte bieden voor woningeigenaren door de mogelijkheid te bieden in te stappen op natuurlijke momenten, bijvoorbeeld tijdens een geplande verbouwing of wanneer een apparaat aan vervanging toe is, zal uiteindelijk leiden tot een effectiever, integraler en vooral breedgedragen proces en daarmee resultaat. Om volop gebruik te kunnen maken van dit soort natuurlijke momenten is het belangrijk hier voldoende tijd voor te nemen in de planning. Wij verwachten daarom dat het aardgasvrije eindbeeld goed te halen is voor 2035.

De werkgroep Duurzaam Veelerveen heeft de gemeente gevraagd om een aanvraag tot proeftuin te doen. Zij willen graag aan de slag met de uitvoering na de planvormende fase. Deze fase heeft geresulteerd in een wijkenergieplan voor Veelerveen opgesteld door bewoners.

Het aardgasvrije eindbeeld zal bestaan uit goed geïsoleerde woningen waarbij oude woningen met bouwjaar voor 1945 zijn geïsoleerd tot energielabel C en voorzien van een hybride warmtepomp en woningen van na 1945 zijn geïsoleerd tot minstens label B, maar het streven van de werkgroep is deze laatste groep zoveel mogelijk naar label A te brengen. Deze woningen zullen uiteindelijk worden voorzien van een warmtepomp. Door gebruik te maken van natuurlijke instapmomenten verwachten we dat het dorp in 2035 energieneutraal is, zelf evenveel energie opwekt als verbruikt en aardgasvrij-ready. Als de netbeheerder de netverzwaring ook heeft afgerond in 2035 zijn de woningen aardgasvrij.

De verwachting is dat in 2030 ca 60% van de woningen (plm 170 huizen) in het plangebied flink zijn geïsoleerd en zijn voorzien van minimaal een hybride warmtepomp. Acties met gezamenlijke inkoop hiervan moeten mensen overhalen om al een aanzienlijk deel van hun gasverbruik op deze manier te verminderen.

Een flinke inspanning richt zich op de woningen van vóór 1946 omdat deze groep vrijwel geheel bestaat uit label G woningen. Naar verwachting zijn hiervan ongeveer 90 stuks dan verbeterd naar label C. Van de woningen van 1946 en jonger zullen daarnaast 40 stuks zijn verbeterd naar A en 40 stuks naar B.

Van de utiliteitsgebouwen hebben vier de functie industrie. Een gebouw huisvest een bedrijf in boom- en landschapsonderhoud en loonbedrijf. Drie betreffen agrarische bedrijven. Van deze vier gebouwen hebben drie, boerenschuren, geen gasaansluiting.

De drie bijeenkomstgebouwen zijn:

Dorpshuis met eetcafé: In het dorpshuis vinden bijeenkomsten plaats van verschillende organisaties uit het dorp, het huisvest ook een gymzaal. Gemeente is eigenaar van het gebouw.

Het andere gebouw huisvest Sportschool de wenakker in particulier eigendom en het derde huisvest de voetbalvereniging. Alle drie de gebouwen ontvangen gebruikers uit de directe omgeving, inwoners van Veelerveen en naast gelegen dorpen.

Wat is de oppervlakte van de gebouwen en de warmtevraag van de gebouwen ten behoeve van warmtapwater en ruimteverwarming (indien bekend)?

De aparte analyse van verwarmings- en tapwaterbehoefte is een vast onderdeel van de analyses van de Groninger Energiekoepel vanwege de verschillende tijds-aspecten van deze twee verbruikstypen. Dit is met name van belang bij de keuzes in de mix voor duurzame opwek.

Voor de Veelerveense woningen is de huidige warmtevraag de volgende:

* tapwater 95000 m3/jaar aardgas

* verwarming 487000 m3/jaar aardgas

Verwarming van de 4 utiliteitsgebouwen met een gasaansluiting ongeveer 19000 m3/jaar

Verwarmingsverbruik totaal dus: 5060 MWh/jaar

Tapwater verbruik totaal dus: 950 MWh/jaar + totaal

6010 MWh/jaar

Er is een opvallend verschil tussen het gemiddeld gasverbruik bij koopwoningen en dat voor huurwoningen. Het gemiddeld gasverbruik bij koopwoningen is nl 2325 m3/jaar terwijl dat voor de huurwoningen 1375 m3/jaar bedraagt. Het verschil wordt vooral veroorzaakt door de grote verschillen in gemiddeld BVO voor deze twee categorieën. Voor de koopwoningen (woningen met uitsluitend woonfunctie) is de gemiddelde BVO 175 m2 en voor de huurwoningen is dit 91 m2. Koopwoningen met een combinatiefunctie (bv woningen met winkel) hebben gemiddeld een nog aanzienlijk groter gebruiksoppervlak nl ongeveer 395 m2, maar er is voor de berekeningen aangenomen dat het woongedeelte hiervan gemiddeld even groot is als dat van de andere koopwoningen. Het gebruiksoppervlak van de utiliteitsgebouwen is gemiddeld ongeveer 655 m2.

Geef een analyse van de wijk met daarin de demografische en sociaaleconomische kenmerken, en relevante overige fysieke en sociaaleconomische gegevens van de wijk (op basis van bijvoorbeeld CBS-gegevens, gesprekken met collega's uit andere beleidsdomeinen en de Leefbarometer).

Veelerveen is een lintdorp in Groningen dat tien kilometer zuidelijk van Winschoten ligt, op een steenworp afstand van de Duitse grens. Veelerveen heeft afgerond een totale oppervlakte van 430 hectare, waarvan 421 ha land en 9 ha water (100 hectare is 1 km2). De gemiddelde dichtheid van adressen is 55 adressen per km2.

Het dorp is een van de jongste veenkoloniën in Oost-Groningen en is in economisch opzicht vooral afhankelijk van de agrarische sector en van toerisme. Het ligt op de driesprong van een drietal kanalen namelijk het Ruiten-Aa kanaal, het B.J.Tijdens kanaal en het Mussel-Aa kanaal. Bij de gemeentelijke herindelingen van 2018 werd het dorp onderdeel van de gemeente Westerwolde: deze gemeente is ontstaan na samenvoeging van de gemeentes Bellingwolde en Vlagtwedde.

Het projectgebied waarop de werkgroep Duurzaam Veelerveen zich richt omvat 276 woonadressen, zeven utiliteitsgebouwen en heeft een inwonertal van ongeveer 625. Het gaat hierbij om de volgende postcode-6 gebieden:

9566PA t/m 9566PN

9566TA t/m 9566TL

Deel van 9699TC (Vriescheloo)

Deel van 9699TT (Rhederveld)

Veelerveen is een klein dorp en heeft een lage bevolkingsdichtheid, zeker als ook de buitengebieden meegenomen worden. Het dorp, inclusief buitengebieden, telt 725 inwoners en 335 huishoudens. Het gemiddeld aantal inwoners per huishouden is 2,2 personen. In de spreiding over de verschillende leeftijdscategorieën zijn de oudere leeftijden meer vertegenwoordigd.

Inwoners

Totaal 725

0-14 85

15-24 75

25-44 120

Het gemiddeld bruto-inkomen per inwoner in Veelerveen was in 2017 € 21.575,-. In Nederland was dit gemiddeld bruto-inkomen per inwoner in 2017 € 25.700 en in de gemeente Westerwolde € 22.600.

8,6% van de huishoudens heeft een laag inkomen en 6,3% van de huishoudens heeft een inkomen op of onder het sociaal minimum. 3% van de inwoners ontvangen een bijstandsuitkering. Volgens de energiearmoede-kaart van TNO (sept. 2021) heeft 9-13% van de huishoudens in Veelerveen te maken met energiearmoede.

30,5 % van de inwoners heeft een laag opleidingsniveau, 43,9% een opleiding op middelbaar niveau en 25,6% van de inwoners een hoog opleidingsniveau. Ter vergelijking, minder dan 21% van de inwoners in Nederland heeft een laag opleidingsniveau en meer dan 40% is hoog opgeleid. De inwoners steken graag zelf de handen uit de mouwen en klussen veel aan de eigen woning. Voor de dorpelingen zijn een net verzorgd huis en goed onderhouden tuin belangrijk.

Het overgrote deel van de gebouwen in het projectgebied heeft een woonfunctie, zeven gebouwen hebben een andere functie. Van deze zeven adressen zijn er drie met een bijeenkomstfunctie waarvan één in combinatie met een onderwijsfunctie. Daarnaast zijn er vier objecten met een industriefunctie.

Alle overige adressen hebben een woonfunctie, echter twaalf hiervan in combinatie met een industriefunctie en vijf in combinatie met winkel- of bijeenkomstfunctie.

In Veelerveen en omgeving is het meest voorkomende woningtype de vrijstaande woning, op de tweede plaats gevolgd door twee-onder-1-kap woningen.

Als woningtype en bouwjaar gecombineerd worden, kun je vaststellen dat Veelerveen een groot aantal vrijstaande, oude woningen heeft. Dit is kenmerkend voor veel dorpen binnen de gemeente Westerwolde en het platteland van de provincie Groningen.

Bij vijf meest voorkomende type woningen in Veelerveen zijn EPA onderzoeken gedaan welke een goed beeld geven van de isolatie waarden op dit moment en welke maatregelen getroffen kunnen worden om deze te verbeteren. Deze maatregelen zijn beschreven als isolatie en installatie pakketten.

Upload samenvatting project

Samenvatting.docx

Beschrijf de planning en fasering voor de korte en lange termijn.

De energie transitie heeft een grote impact op inwoners. Voor de verduurzaming van woningen wordt er van inwoners en gebouweigenaren verwacht dat er verschillende maatregelen worden getroffen. Naast financiële investeringen vraagt de energietransitie ook om een verandering in gedrag. Bijvoorbeeld de manier waarop men het huis verwarmt en de manier van koken.

De route om van de huidige situatie naar een aardgasvrij en energieneutraal Veelerveen te komen verloopt in principe over vijf stappen over een totaal periode van 14 jaar:

1. meten is weten, energiescans laten zien wat de stand van zaken is op gebied van isolatie en geven advies welke maatregelen genomen kunnen worden om dit te verbeteren.
2. reduceren van het energieverbruik door isolatie en duurzame apparaten
3. gebruik maken van de gratis energie die aanwezig is in de lucht door het plaatsen van (hybride) warmtepompen 4. installeer zonnepanelen op eigen dak
5. voor de resterende energiebehoefte een collectief opwekproject in het dorp

De bereidheid van inwoners om mee te doen in de transitie in het dorp is van groot belang. Deze bereidheid neemt toe wanneer inwoners zich bewust zijn van de noodzaak en zich betrokken voelen bij het project.

Strategie

Wij zijn ons bewust van het feit dat niet iedere inwoner op hetzelfde moment de mogelijkheid of bereidheid heeft om mee te doen aan acties of activiteiten om de woning te verduurzamen. Daarom zullen we deze verschillende keren herhalen. Een eerste groep inwoners die activiteiten onderneemt kan als ambassadeurs kunnen fungeren voor volgende groepen. Deze mensen worden actief benaderd door de werkgroep

Bij het betrekken van bewoners onderscheiden we drie fasen. Deze fasen zullen herhaald worden zodat iedere inwoner kan aanhaken op een moment wanneer hij/zij eraan toe is. We kijken hier goed naar de verschillende groepen binnen de bevolking zoals vroege en late koplopers, vroege en late middengroepen en laatbloeiers. In de eerste drie fasen worden de 5 stappen opgenomen welke nodig zijn om een woning aardgasvrij te maken. Fase 4 bestaat uit het duurzaam opwekken van de resterende energie die nog nodig is om het dorp energieneutraal te maken.

Fase 1: bestaat uit kleine activiteiten zoals een magneetjes actie om pannen te testen, een junior-energiecoach traject voor kinderen, acties rondom overstappen op duurzame energie om inwoners bewust te maken en te betrekken en het vinden van ambassadeurs om andere inwoners te inspireren.

Het projectbureau initieert activiteiten en betreft er partners bij indien nodig. Een belangrijke rol is weggelegd voor de werkgroep, zij leggen contact met toekomstige ambassadeurs en bedenken acties. In deze fase is het regionaal woon

en leefbaarheids plan een belangrijke externe partner, zij kopen een aantal junior energiecoach trajecten in voor de vijf gemeenten, ze nemen Veelerveen mee bij de organisatie.

Fase 2: bestaat uit grotere activiteiten zoals informeren via bijeenkomsten, excursies of workshops en kunnen eigenaren van woningen aan de slag met stap 1 om hun woning aardgasvrij te maken: het scannen van hun woning. Het projectbureau initieert groter activiteiten en legt contact met stakeholders voor de organisatie van deze activiteiten. Het regionaal woon en leefbaarheids plan is bij de uitvoering van deze activiteiten de aangewezen partner. De inkoop van energiescans voor woningeigenaren neemt het projectbureau ook op zich.

Fase 3: bestaat uit het verduurzamen van de woningen door het nemen van stap 2, isoleren, stap 3 het gebruik van gratis warmte uit de lucht doormiddel van een warmtepomp. Gezamenlijke inkoopacties en de organisatie van een 'klusclub' voor ondersteuning met raad en daad zullen plaatsvinden. In deze fase start ook de jaarlijkse monitoring van het verminderde energieverbruik van het dorp.

Belangrijke stakeholder in deze fase is het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan voor het uitvoeren gezamenlijke inkoopacties en samenstellen van maatregelpakketten. Energiecoaches kunnen een rol spelen bij ondersteuning vanuit de 'klusclub', de organisatie hiervan verloopt via het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan.

Fase 4: bestaat uit het nemen van stap 4, het duurzaam opwekken van de overige benodigde energie waarbij eerst wordt gekeken naar zo lokaal mogelijke opwek op eigen dak. En daarna, stap 5, de resterende benodigde energie via gezamenlijke duurzame opwek in of bij het dorp. Doormiddel van een zonneparkje of windmolen. Een gezamenlijk opwekproject is een duidelijk afgerond project en kan ook eerder worden uitgevoerd wanneer daar behoefte aan is. De werkgroep Duurzaam Veelerveen in samenwerking met een energiecoöperatie uit de buurt is de stakeholder die zich zal bezig houden met het opwekken van de resterende benodigde duurzame energie.

De fasen zullen worden herhaald totdat alle doelgroepen zijn bereikt en aangehaakt. Het plan bevindt zich in de fase van schetsontwerp.

Betrokken partijen bij de uitvoering zijn belangrijke stakeholders als inwoners, gemeente, netbeheerder, woningbouwcorporatie en het Regionaal Woon en Leefbaarheidsfonds.

De stuurgroep wordt gevormd door een afvaardiging van inwoners, gemeente, netwerkbeheerder, woningbouwcorporatie. Regie over het proces ligt bij de stuurgroep.

Het projectbureau geeft vorm aan de uitvoering, dit gebeurt onder leiding van een projectleider die een werkgroep bestaande uit vrijwilligers begeleidt.

Enexis is als stakeholder verantwoordelijk voor het verzwaren van het netwerk. De mogelijkheid om ook daadwerkelijk aardgasvrij te worden en het einddoel te halen, hangt af van het tempo van netverzwaring. Belangrijke uitvoerende stakeholder is het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan, een uitvoeringsorganisatie van vijf oost Groninger gemeenten.

Upload planning en fasering

Planning en fasering.xlsx

Upload studies, overeenkomsten en afspraken

GREK WEP samenvatting A4 Veelerveen DEFDEF.pdf, overzicht maatregelen na analyse EPA's.docx

Geef een korte toelichting bij deze documenten.

Er zijn 2 bestanden namelijk een samenvatting van het met het dorp samengestelde wijkenergie plan en een analyse van de mogelijke maatregelen die zijn voortgekomen uit de uitgevoerde EPA's.

Omschrijf het opschalingsperspectief van uw aanpak. Dit kan betrekking hebben op veel voorkomende woningvoorraadkarakteristieken en/of bepaalde doelgroepen met passende verduurzamingsarrangementen (technische oplossing en ontzorgende methodiek).

Door te kiezen voor een cyclische aanpak die zich richt op het proces met de inwoners mbt verduurzamingspakketten, kan eenvoudig worden opgeschaald. Door communicatie over de successen worden buurdorpen bekend met activiteiten rond de warmtetransitie. Zo kan er vanuit dit dorp een sneeuwbal effect ontstaan richting andere dorpen in de gemeente. Kijkend naar heel Nederland zien we dat er in alle provincies van het land Energiecoöperaties en energiewerkgroepen actief zijn. Een aanpak van onderop, gericht op bewoners met verduurzamingspakketten per type woning maakt opschaling haalbaar.

Wat is het opschalingsperspectief van de gekozen maatregelen en de ontzorgingsaanpak? Kan het in veel andere wijken worden herhaald?

De aanpak leent zich goed om opgeschaald te worden. Hierbij wordt de participatie aanpak gekoppeld aan het wijkoverstijgende aanbod van het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan (RWLP) en regionaal energieloket. Hierbij wordt gekeken naar veelvoorkomende woningvoorraadkarakteristieken en bepaalde doelgroepen met passende verduurzamingsarrangementen, technische oplossingen en ontzorgende methodiek voor mensen-met-een-smallebeurs.

Is er ook al sprake van een plan om de vraag wijkoverstijgend te bundelen en/of de verbinding te leggen met aanbieders met een opschalingsplan? Zo ja, hoe ziet dit eruit?

Het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan (RWLP) werkt wijkoverstijgend in vijf gemeenten in Oost-Groningen. Er wordt al wijkoverstijgend samengewerkt met het RWLP en het regionaal energieloket op gebied van gezamenlijke inkoopacties, energiecoaches, budgetcoaches en energieadviseurs. Hierbij is een consortium van (lokale) bedrijven betrokken. De pilot in Veelerveen wordt gebruikt om te kijken hoe de opschaling in andere wijken vormgegeven kan worden en ingepast in het wijkoverstijgende aanbod van RWLP. Er is contact met de netbeheerder over wijkoverstijgende werkzaamheden.

Technische oplossingen (1)		Er zijn meerdere technieken in mijn wijk. Geef per techniek een inschatting voor hoeveel procent de techniek in de wijk wordt toegepast.
Welke aardgasvrij oplossing kiest u?	Meerdere technieken	
Gekozen techniek(en)	Individuele warmtepomp Duurzaam gas + hybride WP	
Percentage Individuele warmtepomp	40 %	
Percentage Duurzaam gas + hybride WP	60 %	

Individuele warmtepomp

Bron(nen) voor de individuele warmtepomp	Lucht Gesloten bodemlus Zonthermie / PVT
--	--

Hybride warmtepomp

Bron(nen) voor de warmtepomp	Lucht Gesloten bodemlus Zonthermie / PVT
------------------------------	--

Toelichting op het technische concept

Geef een beknopte toelichting op het concept en het bijbehorende isolatieniveau.

De woningen worden op de isolatie standaard voor aardgasvrije woningen gebracht en daarna met warmtepomp technologie en PV panelen verder verduurzaamd. De oudere woningen van Veelerveen zullen veelal worden uitgerust met hybride warmtepompen, bij de jongere woningen zullen zowel hybride als "all-electric" warmtepompen worden toegepast. Na de netverzwaring zullen de woningen met een hybride oplossing nog worden opgewerkt naar de all-electric oplossing. Als bron voor de WP zal vrijwel volledig gebruik worden gemaakt van lucht.

Voor de 4 utiliteitsgebouwen is het aardgasverbruik gering t.o.v. het totale energieverbruik. Maatregelen zijn daarom ook beperkter. In elk geval wordt voorzien in isolatie van de relevante gebouwschil onderdelen en de toepassing van lucht-water warmtepompen.

Is onderzocht of verzwaring van het elektriciteitsnet nodig Ja is?

Hoe is dit geregeld met de netbeheerder? Is hierbij ook rekening gehouden met eventueel benodigde bovengrondse ruimte?

Er is een quickscan gemaakt: Mogelijk ca 12 km kabel moet verzwaard worden, er hoeven geen MS/LS-stations bijgeplaatst te worden. De impact op de bovengrondse ruimte lijkt daarmee beperkt. Een gedetailleerde netimpactanalyse bepaalt welke netverzwaringen daadwerkelijk nodig is. Zodra er duidelijkheid is over de RES zal dit worden uitgevoerd, hierin worden ook de WUP meegenomen.

Hoe wordt het warm tapwater geproduceerd?

Voor de productie van tapwater wordt gewoon gebruik gemaakt van de warmtepompen. De technologie daarvan is zodanig aan het verbeteren dat temperaturen van minimaal 60 graden haalbaar worden. Als voorbeeld de Oostenrijkse warmtepomp Hawk van het merk Ochsner die zowel uitzonderlijk stil is als een temperatuur van 65 graden kan leveren. Deze warmtepomp heeft een SCOP van 4.5.

Om enige korte-termijn buffering van energie mogelijk te maken, m.h.o.o. toekomstige duurzame opwek (zon, wind), worden waar mogelijk wat grotere boilerkasten dan gebruikelijk toegepast, bv van 250 tot 1000 liter. Onderzoek bij de Hanzehogeschool (onderzoeker Van Someren) wijst uit dat hiermee op economisch haalbare manier de kortdurende zon- en windloze perioden overbrugd kunnen worden.

In het project wordt ervan uitgegaan dat een COP/SCOP van minimaal 3 haalbaar is.

Gaat u in het plan ook uit van koeling? Nee

Heeft u nog andere technische highlights van uw oplossing die mogelijk een oplossing voor een van de uitdagingen van de energietransitie zijn?

nee

Technische oplossingen (2)

Op welke manier is het technisch ontwerp van de alternatieve warmtevoorziening tot stand gekomen?

Is er een afweging gemaakt tussen verschillende technische alternatieven?

Ja

Welke afwegingscriteria / beoordelingscriteria hebben hierbij een rol gespeeld?

De drie belangrijkste afwegingscriteria waren de technische en de financiële haalbaarheid van de voorgestelde oplossingen en het draagvlak dat de oplossing(en) in het dorp zouden kunnen verkrijgen.

Welke technische alternatieven zijn vergeleken en op welke wijze is de uiteindelijke warmteoptie bepaald?

Alternatieven die zijn beoordeeld, maar zijn afgefallen, zijn de volgende:

- Warmtenetten van alle typen (HT t/m ZLT): afgefallen omdat geen van de typen financieel haalbaar bleek gezien de zeer extensieve bebouwing
- Biogas: afgefallen vanwege de financiële haalbaarheid (installaties die moeilijk rendabel te maken zijn), technische haalbaarheid (geen geschikte biogas net capaciteit aanwezig) en draagvlak (niet iedereen zal willen meedoen)
- Groengas: afgefallen om dezelfde redenen als biogas: onderzoek van de Hanzehogeschool bood ook voor de business case van groengas geen nieuwe creatieve oplossing.
- Waterstof: afgefallen omdat dit gas vermoedelijk vooralsnog niet voor de gebouwde omgeving beschikbaar zal komen en eerst zal worden gebruikt door de industrie en het wegvervoer
- TEO op "individuele" basis: warmtepomp installaties voor bewoners langs het kanaal zijn veel duurder dan standaard bodemlus installaties, omdat in alle gevallen ook dure leidingen onder de weg door moet worden aangelegd.
- Hydropower: wordt gezien als leuke en mogelijke kleine aanvulling op de totale energiehuishouding, maar niet als totaaloplossing.

Relatie met RES/RSW, TVW en leidraad

Is in uw regio al een Regionale Structuur Warmte (RSW) opgesteld?

Ja

Heeft u op basis hiervan de warmtebronnen voor uw gemeente in beeld gebracht?

Ja

Heeft u een (concept) Transitievisie Warmte opgesteld?

Ja

Heeft u de keuze voor de aangevraagde wijk hierop gebaseerd?

Ja

Licht voorgaand antwoord toe.

In Veelerveen is een actieve werkgroep. De keuze voor deze wijk is bepaald door de aanwezigheid van deze enthousiaste werkgroep en het wijk energieplan dat zij hebben gemaakt. De beschreven aanpak waarbij de inwoners centraal staan is qua analyse en aanpak gekopieerd kan worden naar andere delen van de gemeente waar veel dorpen zijn met vergelijkbare problematiek en oplossing.

Is de Leidraad (Startanalyse en/of Handreiking voor lokale Nee analyse) bij de totstandkoming van deze keuze gebruikt?

Licht uw antwoord toe.

De startanalyse van het planbureau is niet leidend geweest voor de keuze van deze wijk. De startanalyse is wel gebruikt bij het ontwikkelen van een wijk energieplan door de werkgroep duurzaam Veelerveen.

Welke mogelijke technische risico's zijn te onderscheiden?

Er zijn geen "systeemrisico's" omdat er geen complex systeem wordt toegepast maar alleen bewezen individuele oplossingen. Wel zijn er individuele risico's bv bij woningen die dermate slecht zijn dat een aanpak van uitsluitend grondig isoleren en installatie van een warmtepomp toch tot onderverwarming kan leiden. Dit risico wordt vooral door de eigenaars-bewoners gedragen en in iets mindere mate door de huurders-bewoners omdat daar de woningeigenaren ook medeverantwoordelijkheid dragen voor de oplossingen. Belangrijkste actie en oplossing is het begeleiden van de bewoners in het ontwerpproces van de ingrepen in hun woningen en begeleiden na installatie in de optimale inregeling en het gebruik van hun systeem.

Energiebesparing en energie-efficiëntie van het systeem

Geef een kwantitatieve beschrijving van de isolatie ambitie en de mate van reductie van de warmtevraag voor ruimteverwarming en tapwater.

De isolatie ambitie voor Veelerveen is om alle gebouwen ouder dan 1946 te verduurzamen tot label B en de jongere gebouwen naar label A. De verdeling van de woningen over de energielabels is weergegeven in de volgende tabel

label t/m 1945 1946+ totaal

A+ 1 0 1

A 0 13 13

B 0 37 37

C 1 32 33

D 1 14 15

E 0 17 17

F 5 40 45 G 97 18 115 tot 105 171 276

Voor de Veelerveense woningen is de huidige warmtevraag de volgende:

* tapwater 95000 m3/jaar aardgas (950 MWh/jaar)

* verwarming 510000 m3/jaar aardgas (5100 MWh/jaar)

Voor de koopwoningen is het gasverbruik een gemiddelde van 2325 m3/jaar

Voor de huurwoningen is het gasverbruik een gemiddelde van 1375 m3/jaar

en de huidige warmtevraag van de 4 utiliteitsobjecten is de volgende:

* verwarming 19000 m3/jaar aardgas (190 Mwh/jaar) (gemiddeld 4750 m3/jaar) met een verwaarloosbare hoeveelheid verbruik voor tapwater.

Voor de volledigheid zijn ook de gemiddelde elektriciteitsverbruiken bepaald: Voor

de koopwoningen is het el-verbruik een gemiddelde van 3460 kWh/jaar

Voor de huurwoningen is het el-verbruik een gemiddelde van 3000 kWh/jaar

Voor de utiliteitsgebouwen is het el-verbruik gemiddeld 71000 kWh/jaar

Er zijn 6 maatwerk EPA's uitgevoerd op woningen die geselecteerd waren om zo representatief mogelijk te zijn binnen het dorp. Een samenvatting van de in de EPA's voorgestelde maatregelen met hun effecten en kosten volgt hieronder:

Er is een berekening gemaakt van de vermindering van benodigde verwarmings-energie bij isoleren van de <1946 woningen tot B en van de 1946+ woningen tot A.

Realiseren van deze isolatie ambitie heeft een vermindering van de totale verwarmingsvraag tot gevolg van 29%. Op de behoefte aan tapwater energie hebben de bouwkundige maatregelen geen effect, daarvoor zijn installatietechnische maatregelen nodig.

Na de (bouwkundige) isolatiemaatregelen zal de verwarmingsbehoefte van het dorp er dus als volgt uitzien:

* tapwater 95000 m3/jaar aardgas (950 MWh/jaar) * verwarming 361000 m3/jaar aardgas (3610 MWh/jaar) en de warmtevraag van de 4 utiliteitsobjecten eveneens met 29% verminderd leidt tot een verbruik van * verwarming 13500 m3/jaar aardgas (135 Mwh/jaar)

Een aantal conclusies waren voor het dorp aan de EPA's te verbinden:

- * vloerisolatie is vaak niet mogelijk
- * aanleggen van vloerverwarming is lang niet altijd nodig
- * hr++ of tripel glas verdient zich niet snel terug maar is wel comfortabel
- * een bodem-water warmtepomp is meestal te duur t.o.v. een lucht-water of hybride warmtepomp
- * douche-wtw en ventilatielucht-wtw hebben eveneens lange terugverdientijden

Hieruit volgde de beslissing dat de belangrijkste installatietechnische maatregel het toepassen van warmtepompen zou zijn, bij voorkeur en indien mogelijk gecombineerd met terugwinning van warmte uit ventilatielucht. Daarnaast het toepassen van PV panelen op dak.

Voor de koopwoningen komt de benodigde investering uit op:

- * gemiddeld 18.900,- aan bouwkundige investeringen
- * gemiddeld 4.000,- aan installatie-investeringen excl warmtepompen
- * gemiddeld 8.000,- aan warmtepomp investeringen
- * gemiddeld 1.250,- aan investeringen in inrichting/keukenapparatuur.

Voor de koopwoningen zullen de onderhoudskosten licht toenemen nl van 150 naar 250 euro/jaar

Voor de huurwoningen zijn de bouwkundige en installatie-investeringen (m.u.v. de warmtepompen) iets lager, de overige investeringen zijn gelijk.

- * gemiddeld 14.100,- aan bouwkundige investeringen
- * gemiddeld 3.120,- aan installatie-investeringen excl warmtepompen De huurders zullen hiervoor gemiddeld 25 euro per jaar méér gaan betalen.

Voor de utiliteitsobjecten is het gasverbruik relatief gering t.o.v. het elektriciteitsverbruik. Dit leidt tot de volgende investeringen:

- * gemiddeld 16.000,- aan bouwkundige maatregelen
- * gemiddeld 8.000,- aan installatie-maatregelen excl warmtepompen
- * gemiddeld 5.000,- aan investeringen in de inrichting/keukenapparatuur
- * gemiddeld 12.000,- in warmtepompen

Voor de utiliteit zullen de onderhoudskosten toenemen van 400 naar 800 euro/pj

Wat is de netto warmtevraag per jaar van alle gebouwen na uitvoering van alle maatregelen - opgesplitst in een warmtevraag voor ruimteverwarming en tapwater (MWh of GJ/jaar)?

Na het nemen van de in antwoord 55 vermelde maatregelen resulteert een warmtevraag van:

- * tapwater 950 MWh/jaar
- * verwarming 3745 MWh/jaar

Geef een kwantitatieve beschrijving van het wijkenergiesysteem en de benodigde input van energiebronnen.

In de in antwoord 56 gegeven totale warmtebehoefte van 4695 MWh/jaar zal worden voorzien door toepassing van individuele warmtepompen. Dit zal voor het overgrote deel lucht-water warmtepompen en gedurende nog een lange overgangperiode hybride warmtepompen betreffen. De overgangperiode is de periode die de netbeheerder nodig heeft om netverzwaring toe te passen.

De tegenwoordige warmtepompen halen met gemak COPs (of SCOPs) van minimaal 3, vaak zelfs 4 of nog aanzienlijk hoger. Om conservatief te blijven rekenen wordt in deze aanvraag uitgegaan van toepassing van warmtepompen met minimaal een COP van 3.

Ook zijn er inmiddels warmtepompen op de markt die water van 60 graden kunnen opleveren, zodat ook in tapwater kan worden voorzien zonder dat hierbij een elektrische gloeispiraal moet worden toegepast. Een voorbeeld hiervan is

de Oostenrijkse Hawk warmtepomp van Ochsner. Dergelijke warmtepompen zijn ook goed bruikbaar in de oudere woningen waar het lager afregelen van de omlooptemperatuur van het cv-water wat meer verwarmingsrisico oplevert.

In de benodigde verwarmings-energie voor zowel verwarming als tapwater kan dan worden voorzien door deze energie voor 1/3e uit het elektriciteitsnet te halen en voor 2/3e uit de bron (lucht).

De benodigde elektrische energie wordt dus:

* tapwater 1/3e van 950 MWh/jaar: 320 MWh/jaar

* verwarming 1/3e van 3745 MWh/jaar: 1250 MWh/jaar +

Totaal benodigd uit het net: 1570 MWh/jaar

De gemiddelde elektriciteitsverbruiken per object komen er als volgt uit te zien:

* koopwoningen gemiddeld 9235 kWh/jaar

* huurwoningen gemiddeld 7150 kWh/jaar

* utiliteitsgebouwen gemiddeld 82550 kWh/jaar (dit is slechts een geringe stijging t.o.v. het huidige gemiddelde van 71000 per jaar)

Voor buffering, het beperken van de netbelasting en het piekvermogen, en het bieden van een comfortabele tapwatervoorziening worden waar mogelijk boilervaten toegepast die met de warmtepompen gekoppeld zijn. In de meeste woningen in Veelerveen is hiervoor wel ruimte beschikbaar. Buffering met boilervaten is ook van strategisch belang aangezien dit in een meer "smart" aansturing van de netten gebruikt zal kunnen worden voor flexibiliteit in de afname van elektrische energie. Het is echter nog te vroeg om hiervoor in en voor Veelerveen een aparte organisatie op te tuigen.

Wel is al duidelijk dat de benodigde elektrische piekvermogens voor de warmtepompen per adres eerder in de orde zullen liggen van 3 tot 5 kW dan de aanzienlijk hogere vermogens die zonder buffering nodig zouden zijn. De eerdere vermogensdoelen die door Enexis en andere netbeheerders bij de uitleg van nieuwe wijken werden geadopteerd (bv 10 kW voor Meerstad bij Groningen) zijn inmiddels door de praktijk gelogenstraft, behalve als er extreem veel PV wordt geïnstalleerd.

Het dorp realiseert zich overigens dat alleen de toepassing van warmtepompen per saldo geen positief effect heeft op de CO2 uitstoot omdat de emissie per eenheid energie voor elektriciteit veel ongunstiger is dan die voor aardgas. Dat wil zeggen dat een project als het onderhavige alleen een positieve CO2 emissie uitwerking heeft als het (toegenomen) elektriciteitsverbruik van het dorp wordt opgewekt met duurzame middelen zoals wind en zon. Buiten het onderhavige project zal het dorp dan ook een aantal projecten opstarten om tot duurzame opwek van energie en daarmee ook CO2 neutraliteit te komen.

Bijgevoegde tabel bevat een overzicht van maatregelen met hun kosten en besparingseffecten, voortgekomen uit de EPA analyses.

Upload efficiëntie van het totaalsysteem Maatregel en besparing.docx

Vul de benodigde energie-input per energiedrager in (in MWh/ GJ of m3 aardgasequivalenten per jaar) voor de gehele wijk.

Elektriciteit (MWh/jaar)	1570 MWh/jaar
Warmte + temperatuurniveau + bron (GJ/jaar)	0
Duurzaam gas (m3/jaar)	0

Technische oplossingen (3)

Technische uitwerking gebouwgebonden maatregelen en bijbehorende kosten

De gebouwgebonden maatregelen heeft u al eerder beschreven. Geef voor de betreffende onderdelen de hiervoor ingeschatte kosten weer.

Uit de uitgevoerde EPA's is voor Veelerveen de catalogus ontstaan van de denkbare gebouwgebonden maatregelen met hun kosten en effecten, zoals die in al in de tabel in antwoord 55 is weergegeven. Deze catalogus is separaat toegepast op de categorie woningen ouder dan 1946 en de categorie 1946 en jonger, met als isolatie-ambities respectievelijk verbeteren naar label B niveau en label A niveau.

Investerings woningen < 1946: EUR 2.875.000,-
Investerings woningen 1946+ : EUR 2.033.000,- +
Totaal investering: EUR 4.908.000,- gemiddeld per
woning (276): EUR 17.785,-
(alle bedragen incl btw)

Hierbij gaat het om de investeringen exclusief warmtepomp en exclusief PV panelen. Hiervoor zijn nog de volgende extra investeringen nodig:

warmtepompen: EUR 8.000,- per woning
PV-op-dak: EUR 4.000,- per woning

En daarnaast is het nodig om voor elke woning een maatwerk berekening te laten maken ter bepaling van het precieze uitvoeringsplan. Dergelijke berekeningen kosten EUR 500,- per woning. Voor de woningen van Veelerveen resulteert hieruit gemiddeld een totaal benodigde investering van:

bouwkundige maatregelen: EUR 17.785,- kosten
detailberekeningen: EUR 500,- warmtepomp:
EUR 8.000,-
PV-op-dak: EUR 4.000,- +
Totaal gemiddeld per woning: EUR 30.285,-

Voor de woningcorporatie zal het ongetwijfeld mogelijk zijn op de inkoop van de maatregelen enige korting te bedingen. Voor de particuliere huur en voor de woning-eigenaren zal dat lastiger zijn, maar in het dorp zullen gezamenlijke inkoop-projecten tot stand worden gebracht mede door de energie-initiatiefgroep en de eventueel daaruit opgerichte energie coöperatie. De gemeente zal hierin uiteraard faciliterend optreden.

Hoe zijn de kosteninschattingen van de investeringen gedaan (bijvoorbeeld op basis van kostenkennallen of gebaseerd op offertes)?

De kosten-inschattingen zijn gebaseerd op de volgende bronnen:

- * kosten kengetallen van RVO voor maatregelen in de EPA systematiek
- * inschattingen van de conformiteit daarvan in oostelijk Groningen door het EPA bureau (Bosman Duurzaam Advies in Delfzijl): Bosman heeft i.s.m. de Groninger Energiekoepel vanuit de Hanzehogeschool onderzoek gedaan naar kostenpraktijken in de Groningse regio
- * openbare prijsniveau's van PV en warmtepompen, bv te vinden in een WP-test van de Consumentenbond (jan 2021)
- * de inzichten uit de ISDE lijsten van maatregelen en apparatuur

Technische wijkmaatregelen en bijbehorende kosten

Het wijksysteem is al beschreven. Geef hieronder de betreffende wijkenergiedeelcomponenten en de hiervoor ingeschatte kosten weer.

Het "systeem" van Veelerveen omvat vooral de toepassing van individuele warmtepompen zodat geen collectieve fysieke componenten naast de individuele componenten behoeven te worden begroot. Wel omvat het project natuurlijk een aantal maatregelen die zich richten op het inrichten van een sociaal-maatschappelijk systeem in Veelerveen van energiegebruik, energiemonitoring en duurzaamheid. De onderdelen daarvan zijn elders begroot. Ook zal het dorp een aantal projecten opstarten om tot duurzame opwek van energie te komen, omdat er wordt onderkend dat dat voor de CO2 emissiereductie van essentieel belang is. Deze projecten staan echter buiten de onderhavige aanvraag.

Ontzorging en verantwoordelijkheden m.b.t. de technische uitwerking

Bij wie ligt de regie op het samenhangend ontwerp voor de gebouwgebonden maatregelen en het wijksysteem?

Het projectbureau zorgt voor informatie en ondersteuning van huiseigenaren en verbindt hen met aanbieders van maatregelpakketten. Inwoners houden echter regie over hun eigen woning.

Op welke manier worden gebouweigenaren ontzorgd bij het nemen van de gebouwgebonden maatregelen? Ga hierbij ook in op de samenwerking met marktpartijen.

Gebouweigenaren worden op verschillende manieren ontzorgd bij het nemen van gebouwgebonden maatregelen. Het projectbureau deelt kennis en informatie over het verduurzamen van verschillende woningtypen. Ook brengt het projectbureau inwoners in contact met aanbieders van maatregelpakketten. Het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan, regionaal energieloket en een consortium van lokale bedrijven spelen hier een belangrijke rol in. Woningeigenaren hebben de mogelijkheid gebruik te maken van het aanbod van gezamenlijke inkoop van maatregelpakketten. Dit werkt niet alleen kosten verlagend maar ook kwaliteit verhogend. Het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan zal voor de pilot in Veelerveen het wijkoverstijgende aanbod uitbreiden met de maatregelpakketten voor de verschillende woningtypen.

Hoe ziet de verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen de verschillende partijen/stakeholders er uit? Hoe worden die organisatorisch en contractueel vastgelegd?

De projectleider, ingehuurd of in dienst van de gemeente heeft de leiding over het projectbureau. De taken van de projectleider worden in een taakomschrijving

Bij wie ligt de verantwoordelijkheid voor het installeren en functioneren van het systeem, zowel het wijkstelsel als de gebouwgebonden maatregelen? Hoe wordt de kwaliteit geborgd? Worden er garanties afgegeven, zo ja door wie?

De stuurgroep heeft regie over het proces. De projectleider onderhoudt de contacten met de stakeholders. Prestatie afspraken met stakeholders worden contractueel vastgelegd. Tijdens het overleg gemaakte afspraken worden vastgelegd in een verslag en gedeeld met de deelnemers.

In Veelerveen wordt er gekozen voor een werkwijze waarbij de woningeigenaar de regie in handen heeft over de eigen woning. Er wordt niet gekozen voor een collectieve oplossing maar voor een individuele oplossing in de vorm van stevig isoleren in combinatie met een (hybride) warmtepomp.

Per woningtype zijn er verduurzamingspakketten voor isolatie en installatie samengesteld. Woning eigenaren

worden ondersteund met informatie en kennis vanuit het projectbureau.

Voor maatregelen aangebracht door bedrijven zijn betreffende bedrijven verantwoordelijk voor het installeren en functioneren van het woning gebonden systeem zoals warmtepompen. Er wordt gestimuleerd om gebruik te maken van de aangeboden pakketten maatregelen per woningtype, dit zorgt niet alleen voor kostenreductie maar ook voor kwaliteitsbewaking. De huiseigenaren dragen de verantwoordelijkheid voor de zelf aangebrachte isolatiematerialen.

Financiële onderbouwing en businesscase

Upload rekentool

PAW Veelerveen rekenmodel versie 2.1 met bronverwijzingen.xls

In welk stadium (van concept tot definitief) bevindt de businesscase zich?
stadium = concept

Geef aan indien de gevraagde Rijksbijdrage afwijkt van de Onrendabele Top uit de businesscase, wat hier de achterliggende reden voor is en hoe dit verschil wordt ingevuld.

Geen afwijking, de gevraagde rijksbijdrage komt overeen met de onrendabele top.

Wat is het percentage van de gevraagde Rijksbijdrage in verhouding tot alle investeringen en wat zijn de investeringskosten per woning(equivalent)?

Gevraagd percentage als Rijksbijdrage 24.9 %

Investering per woning EUR 30.853,-

Onderbouw de hoogte van de benodigde investeringen voor de verschillende stakeholders.

De investeringen zijn onderbouwd in de antwoorden op vragen 55 en 59.

Hoe worden de investeringen gefinancierd?

Er worden geen leningen afgesloten voor dit project.

De financiering van individuele maatregelen ligt voor de koopwoningen en de particuliere verhuurders bij de eigenaars, voor de woningcorporatie woningen bij de in Veelerveen actieve woningcorporatie (Acantus) en voor de utiliteitsgebouwen bij de eigenaren van deze objecten.

Er zal gebruik worden gemaakt van de standaard mogelijkheden voor de te nemen maatregelen in de vorm van de ISDE regeling voor de eigenaren. Daarnaast wordt door de gemeente een subsidie voor woningisolatie verschaft van 350 euro per woning.

Op investeringen in PV panelen is een BTW restitutieregeling van toepassing. De woningcorporatie maakt gebruik van de RVV regeling.

Voert u posten op, zoals 'projectkosten' of extra kosten voor bijvoorbeeld ontzorging? Ja

Geef hiervoor een onderbouwing.

Gedurende het grootste deel van de projectduur, nl 10 van de 14 jaar, zal een projectleider/coördinator nodig zijn ad EUR 30.000 per jaar. Het betreft de periode waarin de maatregelen worden getroffen die op de woningbouw van toepassing zijn. In totaal komt dit op EUR 300.000,-

Welke mogelijke financiële risico's zijn te onderscheiden (risicoprofiel)?

Omdat het technisch risico relatief laag is vanwege het gebruik van bewezen technieken en technologie zijn de financiële risico's eveneens beperkt. De risico's betreffen vooral de omstandigheden dat eigenaar-bewoners niet over voldoende middelen beschikken om de benodigde investeringen te doen. Toch is het zeker een punt van aandacht omdat in het projectgebied ook energie-armoede voorkomt.

Mitigatie bestaat uit het vroegtijdig signaleren van dergelijke individuele risico's en het intensiveren van begeleiding bij voorkomende gevallen. In de meeste gevallen zal (ook financiële) hulp van buiten het project verkregen kunnen worden, zodat de financiële risico's van het project beperkt blijven.

Vertaal de financiële risico's in de businesscase door middel van het opnemen van een post onvoorzien bij de investeringskosten (ramingsrisico), in een disconteringsvoet (marktrisiko) of het doorrekenen van het vollooprisko.

Er is hiervoor een disconteringsvoet opgenomen van 3%. Dit percentage is gekozen omdat het voorkomt in een studie naar het uitgeven van isolatievouchers door EIB en VEH.

De begrootte bedragen voor de investeringen komen uit prijzen-databases voor EPA werkzaamheden van RVO.

De begrootte prijsstijging van bouwkosten (5%) is gebaseerd op extrapolatie van de trends van de afgelopen 5 jaar.

De begrootte prijsstijging van gas (4%) is gebaseerd op inschatting langjarige ontwikkelingen en de plannen van de regering om de energiebelasting op gas hoger te laten zijn/blijven dan die op elektriciteit. De inschatting van de huidige energieprijzen (gas 1.40 euro/kuub en elektra 0,30 euro/kWh) en de vaste kosten (gas 290 euro/jaar en elektra -210 euro/jaar) zijn gebaseerd op gaslicht.com

De begrootte prijsstijgingen van elektriciteit en van algemene operationele kosten (2.7%) zijn gebaseerd op het inflatiecijfer dat het CBS in kwartaal 3 publiceerde.

Hoe wordt in de financiële onderbouwing invulling gegeven aan betaalbaarheid voor huurders en woningeigenaren?

Wat is het aanbod aan de huurders en eigenaar-bewoners?

Het aanbod naar eigenaren en huurders omvat zowel extra financiële ondersteuning (indien de rijksbijdrage verkregen wordt) als begeleiding bij de te nemen maatregelen. Hierbij wordt m.b.v. de sociale cohesie in het dorp ook optimaal samengewerkt bij inkoop van de te nemen maatregelen.

Hoe borgt u de betaalbaarheid voor alle bewoners, als ook voor huishoudens zonder of met beperkte financiële draagkracht?

Betaalbaarheid voor de bewoners wordt geborgd door maximale transparantie bij de te nemen maatregelen en de daarvoor benodigde inkoop. Binnen het dorp zal zowel met dorpsbelangen als met de werkgroep Duurzaam Veelerveen en/of zijn opvolgers nauw worden samengewerkt.

Hanteert u woonlastenneutraliteit als uitgangspunt voor huurders en eigenaar bewoners? Zo ja, hoe wordt de onrendabele top bij huurders of eigenaar-bewoners ingevuld?

Woonlasten neutraliteit vormt een belangrijke doelstelling, hoewel dit natuurlijk bijzonder afhankelijk is van de ontwikkeling van de energieprijzen. Door het project zal in elk geval een veel geringere afhankelijkheid van de internationale energiemarkt worden gecreëerd.

Met welke financieringsinstrumenten voor woningeigenaren houdt u rekening? Zet u ook specifieke financieringsinstrumenten in voor huishoudens met geringe financiële draagkracht? Gaat het om bestaande financieringsinstrumenten of gaat het om nog te ontwikkelen financieringsinstrumenten?

Naast landelijke subsidies en de gemeentelijke isolatiesubsidie zijn er financieringsinstrumenten in samenwerking met het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting SVn: Verzilverlening

Een SVn Verzilverlening is een bijzondere Hypothecaire lening om producten of diensten aan te schaffen of een pand te verbouwen, te verbeteren of te verduurzamen. Deze lening is beschikbaar voor eigenaren van woningen. Bij de verstrekking van de Verzilverlening wordt er niet gekeken naar de financiële draagkracht en bestaande verplichtingen. Wel moet de woning over ruim voldoende overwaarde beschikken. Er wordt gerekend met 80% van de waarde van de woning. De overwaarde moet voldoende zijn voor de leensom plus de rente. De maximale leeftijd van de aanvrager(s) is 58 jaar.

Stimuleringslening Consumptief

Dit is een Persoonlijke lening met een vaste rente en looptijd. Een Persoonlijke lening wordt annuïtair afgelost. Er wordt gekeken naar de hoogte van het inkomen, de gezinssituatie en woon- en werksituatie.

Het Nationaal warmtefonds biedt particulieren leningen voor het verduurzamen van de woning in de vorm van de energiebespaarlening.

Dit is een annuïteitenlening voor huiseigenaren van max. 75 jaar.

Houdt u rekening met een stijging van de woningwaarde en hoe vertaalt dit zich in de businesscase?

We houden geen rekening met de stijging van de woningwaarde. Haalbaarheid en betaalbaarheid voor alle woningeigenaren zijn de belangrijke aandachtspunten. Belangrijk vinden wij de energiebesparing die wordt behaald, reductie van de CO₂ uitstoot en bewustwording voor een beter milieu.

Regie en organisatie

Kunt u in algemene zin aangeven wat uw visie is op het voeren van de regierol bij het aardgasvrij maken van de wijk?

De gemeente heeft de rol van procesregisseur en stelt, in afstemming met de werkgroep, een projectleider te beschikking. Deze stuurt en stroomlijnt het proces in de samenwerking met alle stakeholders. Regie bestaat uit nauw betrokken blijven bij het project, het leveren van een projectleider en het afstemmen met andere afdelingen binnen de gemeente. Het netwerk van de gemeente wordt eveneens ingezet ter ondersteuning van het project. Samen met een vertegenwoordiging van de werkgroep Duurzaam Veelerveen en de (externe) projectleider vormt de gemeente een kerngroep, welke de regie voert op het proces.

Wat is hierbij de rol van de gemeenteraad?

De werkgroep Duurzaam Veelerveen heeft in 2019 alle fracties van de gemeenteraad benaderd. Deze zijn geïnformeerd over de totstandkoming van het Wijk Energie Plan. Ook waren raadsleden aanwezig bij de presentatie

van het plan in oktober 2021. De gemeenteraad wordt meegenomen in het proces van de totale warmtetransitie. De raad is op de hoogte van alle ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid, zo ook de warmtetransitie. Het college van B&W besluit over de aanvraag.

Eind van het jaar zal de Warmtetransitievisie door de gemeenteraad worden vastgesteld. Het project in Veelerveen zal hierin genoemd worden.

Onderdeel van de aanpak in Veelerveen is een financiële regeling. Deze regeling zal door de gemeenteraad moeten worden vastgesteld.

Op welke wijze worden de gemeenteraad en het college van B&W betrokken bij het vaststellen van de (uitgangspunten van de) participatie- en communicatieaanpak, ook in relatie tot eventuele bewonersinitiatieven?

Als de proeftuinaanvraag wordt gehonoreerd zal de gemeenteraad hierover worden geïnformeerd.

De gemeenteraad en het college van B&W worden betrokken bij het vaststellen van de uitgangspunten van de participatie en communicatieaanpak op het moment dat het wijkenergieplan is uitgewerkt tot een wijkuitvoeringsplan dat door de gemeenteraad moet worden vastgesteld.

Geef een overzicht van de verschillende stakeholders die betrokken zijn bij de aanpak.

Er zijn verschillende stakeholders betrokken bij de aanpak:

- Inwoners: de werkgroep Duurzaam Veelerveen, Vereniging voor plaatselijke belangen Veelerveen, huurdersvereniging.
- Woningcorporatie Acantus
- Provincie: energie-armoede, ondersteuning proeftuinen.
- Netbeheerder Enexis: is vanaf het begin van de aanvraag betrokken, deelt kennis en zal straks actief bij het project betrokken worden bij uitvoering.
- Hanzehogeschool: onderzoek naar haalbaarheid Groen Gas, bewonersparticipatie en bewustwording
- Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan (RWLP): koppelen opgaven via wijkoverstijgende projecten

Er is een startbijeenkomst geweest met stakeholders zoals verschillende gemeentelijke afdelingen, woningcorporatie, Hanzehogeschool, netbeheerder, gasunie, Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan (RWLP) en de Groninger Energie Koepel (GrEK), vertegenwoordiging vanuit de bewoners via werkgroep Duurzaam Veelerveen en de vereniging voor Plaatselijke Belangen, ook de huurdersvereniging was uitgenodigd.

Op 5 oktober 2021 is een bewonersbijeenkomst geweest, waarbij het wijk energie plan werd gepresenteerd. Voor deze bijeenkomst waren ook alle politieke fracties uitgenodigd, veel raadsleden waren aanwezig. Een aantal inwoners gaf aan actief te willen worden in de werkgroep.

De netwerkbeheerder is een belangrijke stakeholder die vanaf het begin bij het project betrokken is geweest. De netcapaciteit is een groot aandachtspunt in het project. Er is een quickscan gemaakt die laat zien dat de netcapaciteit de grenzen nu al heeft bereikt, zelfs voor natuurlijke ontwikkelingen is een forse verzwaring van het net nodig. Het verschil in verzwaring nodig voor natuurlijke ontwikkelingen (11 km) en het zwaarste scenario, 100% all electric (11,7 km) is niet groot. Zodra er duidelijkheid is over de RES zal de netwerkbeheerder in overleg met gemeenten een plan maken voor verzwaring van het netwerk gebaseerd op nauwkeurige netimpactanalyses. Zodra er wordt gestart met de uitvoering van het project wordt de netwerkbeheerder weer betrokken. De netwerkbeheerder is verantwoordelijk voor het verzwaren van het netwerk.

Binnen twee onderzoeken van de Hanzehogeschool, een onderzoek naar haalbaarheid van een opschaalbaar vergistingsstelsel van lokale agrarische rest-producten tot groengas en bij het project energie in Balans speelt Veelerveen een rol. In het groengas project is het dorp Veelerveen de onderzoekscasus. In het energie in balans project is Veelerveen betrokken bij het gebruik van de ontwikkelde tools op gebied van bewonersparticipatie en bewustwording en de ervaringen hiermee. De Groninger Energie Koepel (GrEK) is partner in beide onderzoeken, een rol van de Groninger Energie Koepel in deze onderzoeken is het vinden en aandragen van werkgroepen en/of Energiecoöperatie als casus of onderzoeksomgeving en heeft de werkgroep Duurzaam Veelerveen in contact gebracht met de betreffende onderzoekers.

Het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan is een samenwerking tussen de Oost-Groninger gemeentes, de provincie Groningen, woningcorporaties en zorgpartijen. In het uitvoeringsprogramma staan projecten die allen als doel hebben de (particuliere) woningvoorraad in Oost-Groningen te verbeteren en toekomstgeschikt te maken. De projecten variëren van het verbeteren en verduurzamen van woningen tot het (terug)kopen van woningen door woningcorporaties en zelfs sloop van sterk verouderde panden. Het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan werkt wijkoverstijgend in vijf gemeenten en vormt een belangrijke stakeholder bij het uitvoeren van het project in

Veelerveen. Bij aanvang uitvoering zullen nadere afspraken gemaakt worden over de samenwerking in specifiek Veelerveen.

Vanuit het projectbureau maakt de projectleider afspraken over de uitvoering met de stakeholders

Is er sprake van belangrijke positie van woningbouwcorporaties binnen de wijk? Nee

Is er sprake van een belangrijke positie van een bewonersinitiatief binnen de wijk? Ja

Hoe ziet de rol van het bewonersinitiatief in de aanpak eruit? Hoe werken gemeente en initiatief samen, zijn er samenwerkingsafspraken gemaakt? Wie heeft welke verantwoordelijkheid? Hoe wordt gezorgd dat alle gebouw eigenaren betrokken worden?

De werkgroep Duurzaam Veelerveen bestaat uit een actieve groep inwoners. De werkgroep heeft in een traject van ca. anderhalf jaar een onderzoek uitgevoerd naar de beste route naar een aardgas vrij en energieneutraal dorp. Gedurende dit traject zijn er regelmatig informatie bijeenkomsten gehouden waarbij ieder huishouden was uitgenodigd. De bevindingen uit het onderzoek en een plan om inwoners te betrekken en te stimuleren om mee te doen is opgeschreven in een Wijk Energie Plan, dit plan vormt de basis van deze aanvraag. Aan het begin van het onderzoekstraject is er een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen de werkgroep en de gemeente. Een ambtenaar van de afdeling duurzaamheid is nauw betrokken geweest bij het onderzoekstraject en het tot stand komen van het wijk energie plan.

Hoe ziet de rol van de netbeheerder in de aanpak eruit? Hoe werkt de netbeheerder samen met de andere stakeholders om de wijk (op termijn) aardgasvrij te maken?

Vanaf de start van het ontwikkelen van plannen door de werkgroep is de netbeheerder, Enexis, als stakeholder betrokken geweest bij het proces. Tussen werkgroep en de vertegenwoordiger van Enexis in de persoon van Thomas Erkens bestaan er korte lijntjes. In januari werd er een eerste stakeholder bijeenkomst georganiseerd waarbij alle stakeholders zijn betrokken, ook hier was Enexis aanwezig, tot oplevering van het wijk energie plan is er regelmatig contact geweest en is kennis en informatie uitgewisseld. Vanaf het moment dat de volgende fase aanbreekt, de start van de uitvoering van het plan, zal de netbeheerder direct geïnformeerd en betrokken worden bij het vervolg proces.

Er is een eerste globale berekening gemaakt die een indicatie geeft van de impact op het net. Uit deze globale berekening volgt dat er mogelijk circa 12 km kabel verzwaaard moet worden en er geen MS/LS-stations bijgeplaatst moeten worden. De gevolgen hiervan boven de grond lijken beperkt te zijn. Het netwerk is zo dun uitgelegd dat verzwaring altijd nodig is, ook wanneer er alleen rekening wordt gehouden met natuurlijke ontwikkelingen. Uit de quickscan lijkt het om een verzwaring te gaan van 11 km wanneer er sprake is van natuurlijke ontwikkelingen of wanneer er gekozen wordt voor een licht scenario. Bij een scenario met 100% elektrische warmtepompen betreft het een verzwaring van 11,7 km. Om te bepalen welke netverzwaringen daadwerkelijk nodig zijn, dient later een gedetailleerde netcapaciteitsanalyse uitgevoerd te worden. Enexis doet dit pas wanneer de gemeente klaar is met de warmtetransitievisie en er duidelijkheid is over de Regionale Energie Strategie (RES).

Hoe ziet de projectstructuur en de inbedding van de wijkenaanpak binnen de gemeentelijke organisatie eruit? Geef hierbij een beeld van de ingezette capaciteit en middelen.

De doelen die zijn gesteld vragen een grote mate van betrokkenheid van inwoners en samenwerking van verschillende partijen.

Er wordt gewerkt in een projectstructuur die bestaat uit:

- Stuurgroep
- Projectbureau met een projectleider
- Klankbordgroep

Taken en rollen Stuurgroep

Een afgevaardigde van de gemeente, een afgevaardigde van de Vereniging Voor Plaatselijke Belangen en vertegenwoordiging van de werkgroep Duurzaam Veelerveen en afvaardiging van de stakeholders Enexis en Acantus vormen met de projectleider gezamenlijk de stuurgroep. Zij bewaken de grote lijnen en voortgang van het project.

Projectbureau

Er wordt een projectbureau gevormd die bestaat uit een werkgroep met vrijwilligers en een betaalde projectleider. Door de uitvoering vanuit een vast team te organiseren ontstaat veel duidelijkheid naar de inwoners. Dit vergroot de slagvaardigheid. Het projectbureau heeft een centrale rol bij het realiseren van de doelstellingen. Onder leiding van een projectleider initieert en ontwikkelt de werkgroep activiteiten om inwoners te betrekken. De projectleider onderhoudt contacten met stakeholders zoals de netwerkbeheerder, gemeente, Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan en woningbouwcorporatie over de uitvoering.

Het projectbureau

- Verzorgt de projectleiding en ondersteuning
- Stelt jaarlijks een uitvoeringsprogramma op.
- Stemt af met inwoners en stakeholders

Projectleider

De projectleider coördineert activiteiten uitgevoerd door de werkgroep. Monitoring van de voortgang en het behalen van de doelen behoort tot de werkzaamheden. Het monitoren van de energiereductie gebeurt jaarlijks door de gegevens over energieverbruik in Veelerveen in kaart te brengen.

De projectleider heeft verschillende taken, de belangrijkste kerntaken zijn:

- Projectleiding
- Procesmanagement
- Organisatie
- Projectbeheersing
- communicatie

Klankbordgroep

De stem van inwoners wordt vervuld door de klankbordgroep. De klankbordgroep bestaat uit inwoners die gevraagd en ongevraagd advies geven en bevraagd kunnen worden door de werkgroep.

inbedding van de wijkenaanpak binnen de gemeentelijke organisatie

De aangewezen projectleider geeft binnen de gemeente terugkoppeling aan de afdelingsmanager, als inhoudelijk opdrachtgever en de portefeuillehouder duurzaamheid, als bestuurlijk opdrachtgever. De afdelingsmanager is spreekbuis voor het managementteam en de portefeuillehouder is spreekbuis voor het college. Na elke projectfase monitort de stuurgroep, waarin zowel de projectleider als de afdelingsmanager zitting heeft, het projectresultaat en stuurt bij waar nodig.

Intern functioneert een ambtelijke projectgroep Transitievisie Warmte (TWV). Dit is een klankbord van ambtenaren van diverse belanghebbende afdelingen. De projectleider stemt met hen af op uitvoerend vlak. De afdelingsmanager en de portefeuillehouder nemen in overleg met de stuurgroep besluiten waar het projectbureau niet toe bevoegd is en geven richting aan een succesvolle uitvoering van dit plan van aanpak.

Upload projectstructuur

organogram PAW.jpg

Hoe is het participatie- en communicatieproces geborgd in de gemeentelijke en in de projectorganisatie?

De gemeente stelt een communicatie- en participatiestrategie op die recht doet aan de (diverse) rollen en de invloed die we als organisatie zelf en die stakeholders hebben. Dit geeft duidelijkheid aan inwoners en bedrijven wat ze van ons kunnen verwachten. De algemene strategie opgesteld in het kader van de Warmtetransitie Visie wordt hiervoor concreet gemaakt voor dit project.

Dit zal gedaan worden in nauwe samenwerking met de Groninger Energiekoepel en onze uitvoeringsorganisatie RWLP. Hierbij kan de bestaande strategie uit het voorafgaande proces van de totstandkoming van het Wijk Energieplan worden gecontinueerd en geïntensiveerd.

In de communicatie- en participatiestrategie gaan we uit van vier verschillende niveaus van communicatie:

- meeweten: het informeren van stakeholders
- meedenken: het betrekken van stakeholders
- meewerken: het samenwerken met stakeholders
- meebeslissen: stakeholders met besliskracht De belangrijkste stakeholders in dit project zijn:
- Inwoners: de werkgroep Duurzaam Veelerveen, Vereniging voor plaatselijke belangen Veelerveen, huurdersvereniging.
- Woningcorporatie Acantus
- Provincie: energie-armoede, ondersteuning proeftuinen.
- Netbeheerder Enexis: is vanaf het begin van de aanvraag betrokken, deelt kennis en zal straks actief bij het project betrokken worden bij uitvoering.

- Hanzehogeschool: onderzoek naar haalbaarheid Groen Gas, bewonersparticipatie en bewustwording • Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan (RWLP): verduurzamingspakketten en koppelen opgaven via wijkoverstijgende projecten

Er wordt ingestoken op het mee laten beslissen van een zo groot mogelijke groep stakeholders, in het bijzonder de inwoners. Periodieke evaluatie geeft de mogelijkheid tot het tussentijds bijsturen van de strategie.

Participatie en communicatie

Geef aan hoe de uitkomst van de wijkanalyse is meegenomen in het bepalen van de participatie- en communicatieaanpak.

De werkgroep Duurzaam Veelerveen heeft onder leiding van de Groninger Energie Koepel (GrEK) onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor een aardgasvrij en energieneutraal Veelerveen. Het technische onderzoek, waaronder de wijkanalyse, is uitgevoerd door een energiedeskundige van de GrEK. Onderdeel van het participatie en communicatietraject is het onderzoeken welke type inwoners er in het dorp wonen. De dorpsbewoner is te karakteriseren als autonoom, veel zelf willen doen en vindt onderhoud en verzorging van zijn/haar huis en tuin belangrijk. Deze bevindingen hebben er toe geleid om te kiezen voor een aanpak waarbij de bewoners centraal staan, hierbij is goed gekeken naar welke groepen bewoners er te onderscheiden zijn zoals: de vroege koploper, inwoners die al bezig zijn geweest met het nemen van verduurzamingsmaatregelen. De late koplopers, inwoners die nu belangstelling hebben voor het nemen van verduurzamingsmaatregelen, gevolgd door de vroege en late middengroepen en de laatbloeiers.

Uit de wijkanalyse zijn zes veelvoorkomende woontypen naar voren gekomen, na EPA onderzoek zijn verduurzamingspakketten op gebied van isolatie en installaties geformuleerd. Dit kan later eventueel nog verder uitgebreid worden met enkele minder veel voorkomende woningtypen.

In het project in Veelerveen heeft het betrekken van de bewoners een centrale rol in het communicatie en participatieplan. Wanneer inwoners zover zijn dat zij aan de slag kunnen met het verduurzamen van de woning kunnen zij per woningtype informatie krijgen over het verduurzamen van de woning en gekoppeld worden aan een aanbieder van een maatregelenpakket, meedoen aan gezamenlijke inkoopacties behoren tot de mogelijkheden.

Geef een onderbouwde inschatting van de mate waarin deze aanvraag ook in sociaal opzicht uitvoeringsgereed is. De werkgroep Duurzaam Veelerveen is voortgekomen uit de in 2017 ontwikkelde dorpsvisie. Hierin hebben inwoners aangegeven dat duurzaamheid een belangrijk punt van aandacht was. De werkgroep heeft initiatief genomen tot een onderzoek naar de mogelijkheden om energieneutraal en aardgasvrij te worden als dorp. Dit heeft geresulteerd in een Wijk energie plan. Dit Wijk Energie Plan werd samengesteld na het uitvoeren van een aantal stappen en activiteiten. Voor specifieke onderdelen is er gebruik gemaakt van technische en financiële expertise.

Iedere stap binnen het proces werd afgesloten met een bewonersbijeenkomst. Om bewoners bij de planvorming te betrekken heeft de werkgroep uiteenlopende activiteiten ondernomen:

Huiskamergesprekken, enquêtes, inwonersavonden, artikelen in geschreven en online pers, er is een film gemaakt. Ook zijn er al enkele bewustwordingsacties gehouden zoals het maken van warmtebeelden van woningen en de organisatie van een duurzaamheidsmarkt.

Belangrijk aan het begin van dit traject, zijn de huiskamergesprekken geweest. Doel van de gesprekken was om het communicatietraject en de planvorming aan te laten sluiten bij dat wat inwoners belangrijk vinden én om een netwerk op te bouwen van betrokken inwoners. Uit deze gesprekken zijn zestien mensen voortgekomen die deel wilden nemen aan een klankbordgroep.

Helaas hebben de corona-maatregelen veel roet in het eten gegooid: fysieke bijeenkomsten waren lange tijd niet mogelijk en digitale bewonersbijeenkomsten moeilijk te organiseren wegens instabiel internet in Veelerveen en omgeving. Er is toen een film gemaakt waarin de werkgroep zich voorstelt en uitlegt waar ze mee bezig is. Daarnaast werden mensen op de hoogte gehouden door artikelen in het lokale nieuwsblad, de website en een nieuwsbrief.

In januari en in juni zijn er enquêtes gehouden, die huis aan huis zijn verspreid. In deze enquêtes veel aandacht voor het verduurzamen van woningen. Zodra het mogelijk was om fysieke bijeenkomsten te houden zijn er vier georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomsten hebben mensen kennis kunnen nemen van de stand van zaken van het technisch onderzoek en konden zij aan gesprekstafels hun zorgen uiten, aangeven welke kansen zij zagen en welke randvoorwaarden belangrijk zijn.

De meest genoemde zaken:

1. Betaalbaarheid
2. Gelijke kansen
3. Isoleren
4. Breed draagvlak
5. Zorg over toekomstig afval (zonnepanelen)

In oktober 2021 is het ontwikkelde wijkenergieplan gepresenteerd aan inwoners en raadsleden in een goed bezochte bewonersbijeenkomst.

Naar schatting is circa 20% van de huishoudens op de hoogte van het gemaakte wijk energie plan. Dit gebaseerd op de ingevulde enquêtes en het aantal bezoekers aan de bewonersavonden.

Verwachting is dat meer mensen betrokken worden zodra het project in de uitvoerende fase komt. Een actieve werkgroep vanuit het dorp heeft initiatief genomen tot het maken van een plan.

In een periode waarin de gasprijzen torenhoog zijn is de verwachting dat het verduurzamen van de woning in de belangstelling staat bij een veel grotere groep inwoners, het risico bestaat wanneer de prijzen weer lager zullen worden er ook minder urgentie wordt gevoeld voor het verduurzamen van de woning. We willen de bewustwording vergroten door het ontwikkelen van stimulerende activiteiten zoals: een straten competitie, het actief delen van verhalen van ambassadeurs, zichtbaar maken van het verminderde energieverbruik van het dorp via bijv. een grote zichtbare meter in het dorps huis, spelen van het we energy game, activiteiten voor kinderen zoals de junior energie coach en workshops e.d.

Op welke manier en op welke momenten hebben bewoners en gebouweigenaren (mede)zeggenschap bij de totstandkoming en uitvoering van het plan en de keuze voor het warmtealternatief?

Een groep bewoners uit Veelerveen heeft het initiatief genomen tot het maken van een plan dat moet leiden tot een aardgasvrij en energieneutraal dorp. De gemeente had hierbij een faciliterende rol. Bij iedere stap in het proces tot het maken van het plan werden inwoners in de gelegenheid gesteld om mee te doen en mee te denken. Met deze werkwijze zitten we hoog op de participatieladder: bewoners beslissen.

Bij de uitvoering van het plan blijven bewoners regie houden over de eigen woning, met allerlei activiteiten zoals bijv. gezamenlijke inkoopacties van maatregelpakketten en een ondersteuningsdienst willen we mensen verleiden om mee te doen. In de planning houden we rekening met natuurlijke momenten voor bewoners om aan te haken.

Het op te richten projectbureau zal het gezicht vormen van de uitvoering richting inwoners. Bewoners zijn vertegenwoordigd in de stuurgroep en kunnen zitting nemen in de klankbordgroep.

Zijn er bestaande bewonersinitiatieven (inclusief energiecoöperaties)? Ja

Zijn deze in kaart gebracht? Ja

Op welke wijze zijn ze in kaart gebracht en zijn ze betrokken bij de aanpak?

In de gemeente zijn naast de werkgroep Duurzaam Veelerveen, drie Energiecoöperaties actief. De drie Energiecoöperatie en de werkgroep Duurzaam Veelerveen hebben zich verenigd in een platform PEW (platform energietransitie Westerwolde). Zij komen zes wekelijks bij elkaar en hebben regelmatig contact met de ambtenaren van de afdeling duurzaamheid en de wethouder. Tijdens deze regionale bijeenkomst worden kennis en ervaringen gedeeld en gewerkt aan gemeenschappelijke doelen. De werkgroep Duurzaam Veelerveen is initiatiefnemer en heeft proactief onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor het dorp Veelerveen en aan de hand van de uitkomst van het onderzoek een Wijk Energie Plan opgesteld met daarin beschreven de aanpak. De gemeente was nauw betrokken bij het proces en had een faciliterende rol.

Zet de gemeente personele en/of financiële middelen in Ja ter ondersteuning van en in samenwerking met deze initiatieven?

Hoe worden bewoners in staat gesteld zelf onderdelen van de aanpak te organiseren en hoe draagt de warmtetransitie bij aan het versterken van de wijk economie?

Het Wijk Energie Plan voor Veelerveen is ontstaan vanuit een initiatief van inwoners. Hierin beschreven de aanpak met een grote rol voor bewoners. Dit plan vormt de basis voor deze aanvraag.

Het op te richten projectbureau speelt een centrale rol tijdens de uitvoering. Het vormt het aanspreekpunt voor inwoners waar zij terecht kunnen met vragen en voor informatie, het organiseert de activiteiten, werkt samen met stakeholders en verwijst inwoners door naar aanbieders van maatregelpakketten. Leiding over het projectbureau is in handen van een betaalde projectleider, daarnaast hebben vrijwilligers uit de werkgroep Duurzaam Veelerveen en de vereniging van Plaatselijke Belangen een belangrijke rol bij de organisatie en uitvoering van uiteenlopende activiteiten door het projectbureau.

De lokale economie wordt versterkt door vooral samen te werken met lokale bedrijven. Het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan werkt samen met een consortium van lokale bedrijven voor het aanbieden van verduurzamingspakketten. Een werkzoekende inwoner uit Veelerveen is inmiddels door het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan opgeleid tot energiecoach en kan betaald haar werk doen.

Kiest u voor een aanpak gericht op het aardgasvrij maken Op middellange termijn (vóór 2040) van de wijk binnen de looptijd van de proeftuin of aardgasvrij aanpak op middellange termijn?

Geef antwoord op de volgende vragen:

- Hoe zorgt u ervoor dat wordt aangesloten bij natuurlijke momenten?
- Hoe zorgt u ervoor dat de aandacht van bewoners/eigenaren wordt vastgehouden gedurende de gehele periode tot moment van volledig aardgasvrij maken?

De participatie aanpak is gebaseerd op de verschillende doelgroepen in het dorp. Wij zijn ons bewust van het feit dat niet iedere inwoner op hetzelfde moment de mogelijkheid of bereidheid heeft om mee te doen aan acties of activiteiten om de woning te verduurzamen. Daarom zullen we deze cyclus van acties in de komende jaren verschillende keren herhalen. Het idee hierachter is dat inwoners kunnen aanhaken wanneer zij daar aan toe zijn. In de planning wordt hier rekening mee gehouden. Voor de lastiger te bereiken doelgroep, vaak woningeigenaren met een kleine beurs, veelal mensen die we rekenen tot de late middengroepen en laatbloeiers organiseren we extra tijd en aandacht door het houden van keukentafel gesprekken bij de mensen thuis. Onder de koplopers werven we mensen die het leuk vinden om ambassadeur te zijn en te vertellen over de stappen die zij hebben genomen en wat hen dit heeft opgeleverd.

Iedere twee maanden wordt een kleine en simpele actie georganiseerd, voor iedereen haalbaar of toegankelijk.

Deze brengen we onder de aandacht door artikelen in de lokale krant, posters op centrale plekken in het dorp, deuraan-deur uitnodiging, uitdelen van kleine cadeautjes of een doorgeef actie. Voorbeelden van kleine acties zijn:

- Test je pan: een doorgeefactie met magneetjes plus een flyer met tips voor kleine maatregelen.
- Van grijs naar groen, overstap maand naar duurzame energie waarmee we veel CO2 besparen. De boodschap brengen we onder de aandacht door het uitdelen van zakjes bloemenzaadjes waar we de boodschap op afdrucken.
- Warmtebeeldsafari, op pad met de warmtebeeldcamera in het dorp op zoek naar warmtelekken.
- Bewustwordingsmaand: onder de aandacht brengen van de gratis energiecoach en woningscan die inwoners kunnen laten maken via RWLP.
- Oktober kindermaand: aan de slag als junior energiecoach. Voor alle inwoners tussen 8-12 jaar.

De vervolgstappen zijn grotere activiteiten maar deze zijn nog steeds overzichtelijk van aard. Hieronder verstaan we het organiseren van excursies of informatiebijeenkomsten bijv.:

- Gluren bij de burens? Niets zo leuk om een kijkje te nemen bij de burens die al een stapje verder zijn met het verduurzamen van de woning.
- Workshop 'inductie is een makkie' : kennismaken met het koken op inductie. Een leuk vervolg op de magneetjes actie en gezellig om met elkaar de maaltijd op te eten.
- 'Isoleren kun je leren' :over hoe je met isolatie aan de slag kunt. Wat de beste volgorde is om aan de slag te gaan in je huis en welke materialen beschikbaar zijn om mee te isoleren.
- Warmtepompen, wat moet je weten? Onbekend maakt onbemind. Om zorgen weg te nemen en antwoord te geven op vragen die inwoners hebben over de verschillende soorten warmtepompen. • Organiseren van een duurzaamheidsmarkt

Geef antwoord op de volgende vragen:

- Hoe zorgt u ervoor dat wordt aangesloten bij natuurlijke momenten?
- Hoe zorgt u ervoor dat de aandacht van bewoners/eigenaren wordt vastgehouden gedurende de gehele periode tot moment van volledig aardgasvrij maken?

Aan het begin van het onderzoeksproces naar de mogelijkheden voor een energieneutraal en aardgasvrij Veelerveen is er een stakeholderbijeenkomst geweest. Hier was de woningbouwvereniging bij aanwezig, de

huurdersvereniging was uitgenodigd maar kwam uiteindelijk niet naar de bijeenkomst. Alle stakeholders hebben een verslag van deze bijeenkomst ontvangen. Met de afdeling communicatie van de gemeente heeft de werkgroep afspraken gemaakt, in de fase van het onderzoeksproces richting het presenteren van het wijk energieplan is er afgesproken dat de werkgroep de afdeling communicatie zou betrekken wanneer nodig.

Bij uitvoering van het project neemt het projectbureau de leiding op zich en zullen er opnieuw afspraken gemaakt worden met de verschillende stakeholders.

Bij de start van de uitvoering worden alle stakeholders door het projectbureau betrokken en wordt met hen gesproken over de uitvoering van het plan, hun rol en de communicatiestrategie afgestemd.

Zijn er andere organisaties die een belangrijke rol in de wijk spelen (sociale structuren) zoals een wijkraad, bewonersgroepen, huurdersorganisaties, buurthuizen, sportverenigingen, ondernemersverenigingen, etc. betrokken bij de aanpak? Ja

Beschrijf op welke wijze hiermee wordt samengewerkt.

Een aantal organisaties zijn belangrijk bij de uitvoer van het project. Een belangrijke rol spelen de werkgroep Duurzaam Veelerveen en de vereniging van Plaatselijke Belangen, beide vormen onderdeel van het op te richten projectbureau en zullen deel uitmaken van de stuurgroep. Het projectbureau zal bij start van de uitvoering alle andere stakeholders, waaronder de huurdersvereniging, bij elkaar brengen en de uitvoering en communicatie strategie met elkaar bespreken en afstemmen.

Een belangrijke partner bij de uitvoering is uitvoeringsorganisatie Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan. Zij werken wijkoverstijgend voor vijf gemeenten waardoor opschaling goed te organiseren is. Zij geven invulling aan het regionaal energieloket en hebben verschillende programma's waarmee particuliere woningbezitters geholpen worden.

Verbinden van opgaven

Welke andere opgaven spelen er in de wijk die gekoppeld kunnen worden aan de aanpak en hoe worden ze gekoppeld?

Armoede en schuldenproblematiek en krimp en vergrijzing zijn twee opgaven die een rol spelen in Veelerveen. De gemeente Westerwolde kent een hoog percentage energiearmoede zoals ook blijkt uit het onderzoek van TNO uit september 2021.

Het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan heeft programma's ontwikkeld voor de oost Groninger regio waarmee deze problemen aangepakt worden. Zij zijn echter nog niet bezig met de stip op de horizon, aardgasvrije woningen. Door het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan bij deze pilot te betrekken kan deze link wel worden gemaakt: Met de woningeigenaren waar zij al bij zijn betrokken, kan een plan gemaakt worden voor een aardgasvrije woning. Het aanbod van het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan wordt uitgebreid met maatregelpakketten gebaseerd op het aardgasvrij maken van woningen gebaseerd op woningtype. De pilot dient ook als leertuin hoe de aanpak wijkoverstijgend te maken en te combineren met de programma's die zij al bieden.

Beschrijf hoe de verbinding(en) in de gemeentelijke organisatie en de projectorganisatie worden gelegd.

De projectgroep Transitie Visie Warmte is de algemene ambtelijke structuur voor de warmtetransitie waarbinnen ook dit project gepositioneerd wordt. De leden van deze groep zijn een spreekbuis voor hun afdeling. Zij nemen de doelstelling van hun afdeling en de inbreng van hun collega's mee naar het overleg met de projectgroep Transitie Visie Warmte. Na het overleg zorgen zij voor de terugkoppeling naar de afdeling over de status en gemaakte afspraken. Door deze integrale aanpak kan snel geschakeld worden om de ambitie van de gemeente waar te maken. Deze projectgroep zal minimaal een keer per maand samen komen. Door de evaluatie en bijsturing kan daarna snel geschakeld worden in het proces. Ook kan het proces continu verbeterd en geborgd worden in de organisatie.

Belangrijke stakeholder is het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan. Een uitvoeringsorganisatie van vijf Groninger gemeenten. Vanaf de planvormende fase is de organisatie betrokken geweest als stakeholder. Bij de uitvoering zullen zij een belangrijke rol spelen. Vanuit het projectbureau worden contacten gelegd met betrokken stakeholders. Met het Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan zal verder invulling worden gegeven aan de verbinding van de opgaven Armoede en schuldenproblematiek en krimp en vergrijzing en het aardgasvrij maken van woningen en de

pilot in Veererveen. Ook het samenstellen van pakketmaatregelen per type woning en de opschaling perspectieven zal verder worden besproken met Regionaal Woon en Leefbaarheids Plan.
Doormiddel van structureel overleg, verslaglegging van de afspraken en met behulp van een actielijst en afstemming is voortgang in het proces geborgd.
In de organisatie wordt de rol van inwoners ingebed: inwoners zijn vertegenwoordigd in de stuurgroep en zij kunnen meepraten in de klankbordgroep.

Wob

Mogen alle passages openbaar gemaakt worden? Ja